

Торгівельні ринки як елемент сталого урбаністичного розвитку в контексті післявоєнної трансформації

Ольга Кравченко, студентка¹ (ORCID: 0009-0001-8029-9043)

¹ Київський національний університет будівництва і архітектури, м.Київ, Україна

АНОТАЦІЯ

У доповіді розглядається роль торговельних ринків у структурі сучасного міського середовища, з акцентом на їх значення в умовах поствоєнної реконструкції. Проаналізовано архітектурно-планувальні, екологічні, соціокультурні та економічні аспекти функціонування ринків як багатофункціональних урбаністичних осередків. Обґрунтовано необхідність модернізації ринкової інфраструктури з урахуванням принципів сталого розвитку, інклюзивності та інтеграції в міську інфраструктуру. Визначено перспективи трансформації класичних моделей ринків у відкриті, адаптивні простори, що сприяють соціальній згуртованості, підтримці малого бізнесу та формуванню нової якості міського життя.

Ключові слова: торговельні ринки, урбаністичний розвиток, поствоєнна реконструкція, сталий розвиток, соціальна інклюзія, міська інфраструктура, локальна економіка, відкритий простір, культурна ідентичність.

1. ВСТУП

У сучасних умовах урбаністичного розвитку торговельні ринки залишаються важливими елементами міського простору, що поєднують економічну, соціальну та культурну функції. Незважаючи на активне поширення торгово-розважальних центрів та цифрових форматів торгівлі, ринки зберігають свою актуальність як платформи для локального підприємництва, доступу до свіжих продуктів, а також як простори щоденної комунікації та культурного обміну.

Особливої значущості ринки набувають у період після завершення воєнних дій, коли міста потребують не лише фізичної реконструкції, а й соціально-економічного відновлення. Торговельні ринки можуть виступати інструментами підтримки місцевих виробників, активізації малого бізнесу, зміцнення соціальної згуртованості та формування нової якості міського життя.

У цьому контексті актуальним є переосмислення архітектурно-планувальних рішень, екологічних підходів та соціальних функцій ринків, що дозволить інтегрувати їх у сучасну урбаністичну політику, орієнтовану на сталий розвиток, інклюзивність та культурну ідентичність міських громад.

2. МЕТА РОБОТИ

Мета роботи – Метою дослідження є визначення ролі торговельних ринків у сучасному міському середовищі, з акцентом на їх значення в умовах післявоєнного відновлення.

3. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі урбаністичного розвитку торговельні ринки поступово трансформуються з традиційних місць купівлі-продажу у багатофункціональні простори, що поєднують економічну, соціальну та культурну складові. Якщо раніше їхня основна функція зводилася до забезпечення населення товарами першої необхідності, то нині вони перетворюються на своєрідні осередки міського життя, де відбувається активна взаємодія різних соціальних груп. В умовах

глобалізації та швидкого розвитку технологій такі простори стають майданчиками не лише для торгівлі, але й для проведення культурних заходів, організації дозвілля, розвитку малого підприємництва та локальних ініціатив.

Архітектурно-планувальні рішення сучасних ринків мають враховувати функціональне зонування, адаптивність до змін попиту, доступність для різних груп населення та інтеграцію в міську інфраструктуру. Планування таких просторів повинно забезпечувати логічний поділ на торговельні, логістичні, адміністративні, культурно-дозвілєві та сервісні зони. [1] Це дозволяє підвищити ефективність використання площ, оптимізувати рух потоків відвідувачів і забезпечити комфортні умови для всіх учасників ринкового процесу.

Важливою характеристикою сучасних ринків є їхня адаптивність: проєктні рішення повинні передбачати можливість швидкої трансформації приміщень і торгових площ під різні формати діяльності — від щоденної роздрібно торгівлі до проведення сезонних ярмарків, фестивалів чи виставок. Така гнучкість дозволяє ринкам залишатися актуальними в умовах мінливого міського середовища та різних соціально-економічних викликів.

Особливу увагу слід приділяти питанням доступності. Архітектурні рішення мають забезпечувати безбар'єрний простір для людей з інвалідністю, літніх осіб, батьків із дитячими візками, а також враховувати потреби користувачів громадського транспорту та велосипедистів. Доступність охоплює не лише фізичний аспект, але й інформаційний, зручну навігацію, багатомовні вказівники, цифрові сервіси для пошуку товарів чи бронювання торгових місць. [2]

Крім того, важливим завданням є створення безпечного та комфортного середовища. Це включає контроль за санітарною безпекою, організацію чітких потоків руху людей і транспорту. [3] Комфортність простору підсилюється завдяки використанню сучасних матеріалів, ергономічному облаштуванню зон відпочинку та харчування.

Інтеграція ринків у міську інфраструктуру передбачає зручне транспортне сполучення, наявність парковок, наближення до громадських центрів та інших об'єктів соціальної інфраструктури. Сучасний ринок може стати важливою частиною багатофункціональної міської системи, яка об'єднує комерційні, культурні та соціальні процеси, сприяючи сталому розвитку території.

Європейський досвід показує, що сучасні ринки можуть стати не лише місцем торгівлі, а й багатофункціональними просторами, інтегрованими в міське середовище. У Відні (Naschmarkt) ринок виконує роль соціального центру, поєднуючи торгові павільйони з ресторанами та фестивальними майданчиками. У Барселоні (La Boqueria) він є туристичною візитівкою міста, де поряд із торгівлею відбуваються кулінарні події та культурні заходи [3]. У Роттердамі (Markthal) ринок поєднаний із житловими квартирами та ресторанами в єдиній архітектурній споруді, що стала символом міста [4]. А в Берліні (Markthalle Neun) ринок орієнтований на локальних виробників і культурні ініціативи, поєднуючи фермерську торгівлю зі street food і тематичними фестивалями.

Ці приклади доводять, що архітектурно-планувальні рішення сучасних ринків виходять за межі традиційної торгівлі: вони створюють нові громадські простори, підтримують локальну економіку, сприяють розвитку туризму та забезпечують якісне міське середовище. [4] Для України цей досвід особливо цінний у процесі післявоєнного відновлення, адже дозволяє поєднати історичні ринкові традиції з сучасними урбаністичними підходами.

Екологічна складова розвитку сучасних ринків є однією з ключових умов їх інтеграції у стале міське середовище. Вона передбачає використання енергоефективних технологій — сучасних систем вентиляції та опалення, світлодіодного освітлення, сонячних панелей і систем збору дощової води. Такі рішення зменшують споживання енергії та ресурсів, що не лише знижує експлуатаційні витрати, а й відповідає глобальним стандартам «зеленого» будівництва. [5]

Важливою є і матеріальна складова, а саме застосування екологічно безпечних та довговічних матеріалів, що підлягають вторинній переробці або мають мінімальний вуглецевий слід. Використання деревини зі сталих джерел, переробленого скла, металу чи інноваційних біоматеріалів сприяє зменшенню негативного впливу на довкілля.

Значну роль відіграє й озеленення. На території сучасних ринків дедалі частіше облаштовують зелені дахи та стіни, рекреаційні зони з деревами, газонами та місцями для відпочинку. Це не лише покращує мікроклімат і знижує рівень шуму, а й формує комфортний простір для перебування відвідувачів.

Окрему увагу слід приділити системам управління відходами. Сучасні ринки повинні мати інфраструктуру для роздільного збору сміття, переробки органічних відходів (наприклад, через компостування), що особливо актуально для харчових продуктів. Такі заходи допомагають зменшити навантаження на міські полігони та підтримують принципи циркулярної економіки.

Таким чином, екологічно орієнтовані рішення у проєктуванні та функціонуванні ринків сприяють не лише збереженню довкілля, а й підвищенню якості життя, створюючи привабливі, здорові та стійкі міські простори.

У соціальному вимірі ринки виступають як простори збереження традицій та локальної ідентичності. [4] Вони акумулюють багатовіковий досвід ведення торгівлі, відображають особливості національної кухні, ремесел і культурних практик. Ринки нерідко стають «живими музеями» міського середовища, де поруч із сучасними товарами можна знайти локальні продукти, автентичні страви, вироби ручної роботи. Саме тут зберігається й відтворюється унікальний культурний код громади.

Соціальне значення ринків полягає також у підтримці міжособистісних зв'язків. Вони залишаються місцем щоденних зустрічей і комунікації, сприяють формуванню довіри між продавцями та покупцями, зміцненню горизонтальних зв'язків у міському середовищі. На ринку люди не лише купують товари, а й обмінюються новинами, підтримують одне одного, що особливо важливо в умовах постконфліктного відновлення [6].

Крім того, сучасні ринки дедалі частіше виконують роль майданчиків для культурних ініціатив — проведення ярмарків, гастрономічних фестивалів, майстер-класів, виставок чи етнографічних подій. Це сприяє популяризації місцевих традицій, розвитку креативних індустрій і формуванню позитивного іміджу міста.

Сучасні виклики вимагають переосмислення класичної моделі ринку, яка базувалася переважно на відкритих торговельних рядах і стихійних площах. Сьогодні з'являються нові формати, що відповідають потребам динамічного міського середовища та змінним умовам економічного розвитку [4]. Одним із них є криті павільйони, які забезпечують захист від погодніх умов, комфортні умови зберігання й продажу продуктів, а також можливості для організації додаткових сервісів. Мобільні конструкції дають змогу швидко розгортати тимчасові торговельні майданчики у нових районах або яв зонах постконфліктного відновлення, що особливо актуально для українських міст. Водночас набувають популярності відкриті багатофункціональні простори, які поєднують торгівлю з відпочинком, культурними заходами та рекреаційними зонами. Такий підхід розширює соціальну й культурну роль ринків, робить їх більш привабливими для різних груп населення та інтегрованими у міську інфраструктуру.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- [1] ДБН В.2.2-23:2009. Підприємства торгівлі. чинна ред. від 2019 року. Київ: Мінрегіонбуд України, 2019. 58 с.
- [2] Безбар'єрність публічних просторів як нова норма. Нотатки з виступів і дискусій на Design & Architecture Summit. PRAGMATIKA.MEDIA: вебсайт. URL: <https://pragmatika.media/bezbar-iernist-publichnykh-prostoriv-ia-k-nova-norma-notatky-z-vystupiv-i-diskusij-na-design-architecture-summit-vol-3/>.
- [3] ДБН В.2.2-9:2018. Громадські будинки та споруди. Основні положення. чинна ред. від 2023 року. Київ: Мінрегіонбуд України, 2023. 92 с.
- [4] Reflecting on ten years of the Markthal. MVRDV – Architects : вебсайт. URL: <https://www.mvrdv.com/stack-magazine/4608/markthal-ten-years-reflection>.
- [5] Linehouse creates greenhouse-informed food market in Shanghai. Dezeen : вебсайт. URL: <https://www.dezeen.com/2024/03/28/linehouse-foodie-social-market-shanghai/>.
- [6] Н. Здетовецька. Архітектура активного довголіття: сучасні моделі житла для людей похилого віку. Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування. Київ. КНУБА. 2020. Вип. 57. С. 270 – 286. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.57.270-286>

і Робота виконана під керівництвом доц. Оксани Ковальської.